

วิกฤติการอ่านของเด็กไทย

โดย พันธุ์ทิพย์ เกื้อเพชรแก้ว

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าแผนพัฒนาประเทศในระยะหลัง ๆ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในยุครัฐบาลของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้ปฏิรูประบบราชการใหม่ได้จัดตั้งกระทรวงขึ้นใหม่บ้างและหนึ่งในกระทรวงใหม่ที่จัดตั้งขึ้น ในปี พ.ศ. 2546 คือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ เพื่อจัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เต็มตามศักยภาพที่ควรจะเป็น เพื่อให้ก้าวทันโลกในยุคนี้โดยเฉพาะกับทรัพยากรมนุษย์ในวัยรุ่น และวัยรุ่น จะเห็นได้ว่าการรายงานการวิจัยที่ศึกษาเรื่องไอคิว และการศึกษาสำรวจการอ่านของเด็กมากขึ้น เช่น การศึกษาเรื่องไอคิวของเด็กไทยในปี 2546 ของแพทย์หญิงจันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ (น.รินี เรืองหนู, 2546) ผู้อำนวยการโครงการวิจัยระยะยาวโดยกองทุนสนับสนุนการวิจัยและกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้ให้ทุน ซึ่งผลการวิจัยไอคิวของเด็กไทยทั่วทุกภูมิภาคได้ศึกษาเด็กใน 2 ช่วงอายุ คือ วัย 8-13 ปี และวัย 13-18 ปี โดยใช้แบบทดสอบที่เชื่อถือได้พบว่าเด็กอายุช่วง 8-13 ปี มีไอคิวเฉลี่ย (ทั้งชายและหญิง) 91.2 แต่พอ วัยโตขึ้นหน่อยในช่วงอายุ 13-18 ปี เด็กมีไอคิวเฉลี่ยเหลือ 89.9 (ซึ่งไอคิวมาตรฐานสากลของเด็กวัยนี้จะอยู่ระหว่าง 90-110) และยิ่งในปี 2545 ที่ผ่านมา คณะนักวิจัยชุดเดียวกันนี้ได้ศึกษาสำรวจไอคิวเด็กในวงกว้าง คือวัยรุ่นระดับประเทศอายุไม่เกิน 18 ปี พบว่าเด็กมีไอคิวเฉลี่ย 87 เท่านั้น ซึ่งถือว่าต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ ซึ่งเป็นสัญญาณที่ไม่ดีในการพัฒนาคุณภาพเด็ก และสรุปผลว่ามาจากสาเหตุใหญ่ 2-3 ประการ คือ การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่บ้านที่ปล่อยปละละเลยให้เด็กใช้เวลาว่างอย่างเสรี เช่น ให้อุปกรณ์มากเกินไป ไม่สนใจในการอ่าน การเรียน จึงขาดการรับรู้และทักษะในชีวิต ส่วนนักโภชนาการก็บอกว่าต้องพัฒนาด้านโภชนาการควบคู่กับการเรียนรู้ คือ เสริมอาหารพวกโปรตีน วิตามิน และเกลือแร่ เช่น แร่เหล็ก เพราะถ้าขาดแร่เหล็กจะทำให้การเรียนรู้ช้า ส่วนกรรมพันธุ์นั้นเป็นเรื่องแก้ไขยากเพราะเด็กเลือกที่เกิดไม่ได้ และจากผลการวิจัยเรื่องนี้ทำให้เป็นที่ฮือฮากันไปทั่วด้วยสำนวนว่า “เด็กไทยยิ่งโตยิ่งโง่” แม้ผลของการวิจัยทำนอง

วิจัยทำนองเดียวกันนี้ออกมาก็เรื่อง ๆ ก็ตาม แต่ก็ยังยากที่จะหาใครคิดอ่านแก้ไขให้เป็นรูปธรรมอย่างจริงจังได้แต่โทษกันไปโทษกันมาว่าผลของการปฏิรูปราชการบ้าง ผลของการเรียนการสอนแบบประเมินคุณภาพครูบ้าง และไม่ว่าจะเนื่องมาจากสาเหตุใดก็ตามผู้เขียนคิดว่าใช่ มีส่วนถูกทั้งนั้น แต่ที่ถูกที่สุดน่าจะสืบเนื่องมาจากทางบ้าน คือ พ่อแม่ หรือผู้ปกครองของเด็ก ซึ่งมีส่วนสำคัญที่สุดเพราะเป็นผู้ใกล้ชิดเด็กมากกว่าทางโรงเรียนหลายเท่าตัว ปัญหาการรับรู้การเรียนรู้ที่น่าจะมาจากทางบ้านหรือครอบครัวก่อน ซึ่งครอบครัวไทยก็มีมากชนิด และหลากหลายปัญหาเช่นกัน (สถานีโทรทัศน์สีทองทัพบกช่อง 7, 2546)

พูดถึงปัญหาไอคิวที่มาจากครอบครัว คือ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่เข้าใจว่าจะพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างไร จึงปล่อยปละละเลยให้เด็กดูทีวีไปเรื่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่ควรจะมีจัดสรรเวลาหรือรายการที่เหมาะสม จึงขาดการเคี่ยวเข็ญ จูงใจ ชี้แนะ ชี้นำ และทำให้เป็นตัวอย่างในเรื่องการอ่าน การเรียน ยิ่งกว่านั้นผู้เขียนเคยได้ยินกับหู เมื่อครูสองคนคุยกันที่ธนาคารกรุงไทยแห่งหนึ่งระหว่างรอรับบริการจากธนาคาร เขาถามไถ่กันเรื่องครอบครัวคุยกันถึงลูกคนเล็ก ครูคนหนึ่งบอกว่า “มันเรียน ม. 5 แต่มันก็หาอ่านมากไม่ เพราะมันไม่ต้องอ่านอะไรหรอก มันรู้มันเห็นหมดแล้ว มันเห็นอยู่ทุกวัน...” ผู้เขียนได้แต่คิดปลงในใจว่าขนาดคนเป็นครู ยังไม่รู้ ยังแยกไม่ออกว่าการอ่านกับการพบเห็นแตกต่างกันอย่างไร เด็กที่พบเห็นได้ยินได้ฟังจากสื่อต่าง ๆ มันก็ยังเพียงผิวเผิน จะเหมาเอาว่ารอบรู้หมดแล้วโดยไม่ต้องอ่าน มันไม่ถูกต้อง เพราะการอ่านมันได้อะไรที่ลึกซึ้งกว่าการเห็นมากนัก ผู้เขียนได้แต่คิดว่าคนเป็นครูเลี้ยงดูลูกตนเองยังขาดการอบรมบ่มเพาะให้เด็กอ่านหนังสือ นับประสาอะไรกับการสอนลูกศิษย์ที่โรงเรียน แม้ปัญหาเรื่องไอคิวของเด็กจะเป็นคนละเรื่องกับปัญหาการอ่าน แต่มันก็มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น เพราะการอ่านเป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้ ถ้าการรับรู้และการรับสารของเด็กดี แน่แน่นอนว่าไอคิวของเด็กย่อมดีตามอย่างไม่ต้องสงสัย

ในช่วงระยะ 10 ปีมานี้ คนที่มีอาชีพเกี่ยวกับการเรียนการสอนเด็ก เช่น ครู อาจารย์ (อย่างผู้เขียน) จะพบว่าเด็กอ่านหนังสือน้อยลง ๆ ทุกวัน จนยากที่จะรับสารและเชื่อมโยงความรู้ ความคิดให้เข้าเป็นเรื่องราวเดียวกันได้ แม้จะไม่มีผลการวิจัยออกมาอย่างแน่ชัด แต่ด้วยประสบการณ์ของครูก็ย่อมสังเกตเห็นเปรียบเทียบได้ว่าเด็กในแต่ละรุ่น แต่ละปีการศึกษาและแต่ละโปรแกรมวิชาอ่านหนังสือน้อยลงๆ ทั้งในปริมาณเนื้อหาและเวลาที่ใช้ (แม้แต่หนังสือตำราเรียนที่จำเป็นในชั้นเด็กก็ยังไม่อยากอ่าน) จนล่าสุดสำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจการอ่านหนังสือของคนไทยวัย 15 - 24 ปี อย่างเป็นเรื่องเป็นราว พบว่าคนไทยอ่านหนังสือเฉลี่ยวันละ

3.47 นาทีต่อคนต่อวัน (สุรีย์ ธรรมวินทร, 2546) ซึ่งจากผลของการเปิดเผยความจริงเรื่องนี้เป็นที่สนใจของนักการศึกษาไทยทั่วไป มีทั้งที่นำไปอ้างอิงอย่างดื้อเถื่อนและอย่างจริงจัง (ไอทีวี, 2546) เพราะพอจะคาดการณ้ล่วงหน้าได้ว่า ถ้าคนไทยอ่านหนังสือน้อยลงขนาดนี้วิกฤตอะไร ๆ จะเกิดขึ้นตามมาบ้างในอนาคต มันไม่ใช่สัญญาณดีแน่นอน ที่จริงวัย 15-24 ปีนี้คือวัยรุ่นต่อด้วยผู้ใหญ่ น่าจะเป็นวัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน วัยที่จะโตเป็นผู้ใหญ่เป็นความฝันความหวังของชาติมากกว่า แต่ทว่าเมื่อคนอ่านน้อยมากความหวังของชาติก็ริบหรี่ลงทันที และถ้าสุดจากการรายงานของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่อคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน สกนี้ มีรายละเอียดในการศึกษาดำรงของสำนักงานสถิติแห่งชาติหลายประเด็น แต่ที่สำคัญที่สุดพบว่าคนไทยไม่อ่านหนังสือเลย 22.4 ล้านคน (ศึกษาเฉพาะอายุ 6 ปีขึ้นไป) คิดเป็น 38.8% (พบ 22.4 ล้านคนไทย “ไม่อ่าน” หนังสือ, 2546 หน้า 15)

การรับรู้ปัญหาการอ่านที่ถึงขั้นวิกฤตเพียงอย่างเดียวก็คงจะไม่ช่วยให้ภาวะการอ่านของคนไทยดีขึ้น หากไม่ได้รณรงค์ให้คนไทยมีใจรักในการอ่านหนังสืออย่างจริงจัง อ่านให้เป็นนิสัย และด้วยใจที่เห็นคุณค่าของหนังสือ ที่จริงการรณรงค์ให้คนไทยอ่านหนังสือก็มีมานานแล้วโดยคณะวิจัยของอาจารย์วิทยากร เชียงกูล โดยได้งบประมาณจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) แต่ทีมของอาจารย์วิทยากรเน้นไปที่หนังสือดี (วรรณกรรมและวรรณคดี) ที่คนไทยควรอ่าน ในแต่ละช่วงปี พ.ศ. จะเห็นว่านักวิจัยคณะนี้ผู้ตรวจสอบไปที่ผู้อ่านหนังสือแล้ว ซึ่งเลือกสรรกลั่นกรองออกมาได้ว่าหนังสือเล่มไหนเรื่องใดบ้างที่จัดอยู่ในชั้นดีมีคุณค่าที่คนไทยควรอ่าน แต่ก็เป็จุดประสงค์ที่จะรณรงค์ให้คนไทยที่รักการอ่านหรืออ่านอยู่แล้วให้อ่านเป็นมากกว่า

ปัญหาหนึ่งของที่เป็นสาเหตุของการอ่านหนังสือน้อยของเด็กไทยคือ สื่อทีวีซึ่งแย่งเวลาของเด็กไปมาก เพราะสื่อทีวีเป็นสื่อผสมที่สื่อได้อย่างเข้าใจ ถึงใจ วัยรุ่นวัยเรียนได้มากกว่าตัวอักษรเป็อนหมึก สื่อทีวี มีทั้งแสง สี เสียง ภาพ และจังหวะที่เร้าใจ และเนื้อหาทันสมัย รับรู้ได้เร็ว และมีเนื้อหาสนองความต้องการเลือกของเด็กได้อย่างหลากหลายกว่า เช่น กีฬา เกมโชว์ เพลง ละคร คอนเสิร์ต เป็นต้น จึงมีผู้มีความคิดว่าเมื่อมีแนวโน้มว่าคนไทยนิยมสื่อทีวีมากกว่าหนังสือแล้ว น่าจะคิดโฆษณาการอ่านหนังสือลงในสื่อทีวีเสียเลยเหมือนในโฆษณาคริมทาผิวหลาย ๆ ยี่ห้อที่วัยรุ่นนิยม น่าจะได้ผลเร็ว (สุรีย์ ธรรมวินทร : 2546) ขอเพียงให้คิดใช้ประโยชน์หรือวิธีที่จูงใจอย่างแก่ใจ ต่อย้ำให้คิดตาตรงใจน่าเชื่อถือ นำทำตามก็พอ

พูดถึงประชาชนคนไทยอ่านหนังสือน้อย ก็คงมีเหมือน ๆ กันหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา แต่แม้ประเทศที่พัฒนาแล้วก็ยังมีปัญหาเรื่องนี้บ้างเช่นกัน เพียงแต่สื่อจะประโคนกัน โครม ๆ เหมือนประเทศไทยเราหรือเปล่าเท่านั้น และแม้สื่อจะสะท้อนผลวิจัยออกมา

อย่างไร อย่างที่เรียนแล้วว่ายังหาเจ้าภาพตัวจริงโดยคิดโครงการรณรงค์ที่เป็นรูปธรรมยังไม่ได้ คงจะช่วยกันระดมสมองของคนหลาย ๆ คน หลาย ๆ ระดับให้ช่วยกันคิดว่าทำอย่างไรคนไทยจึงจะสนใจการอ่านหรือมีนิสัยรักการอ่านอยู่ในสายเลือด ส่วนประเทศที่คิดโครงการรณรงค์ได้เป็นรูปธรรมแล้วคือ อาร์เจนตินา ที่นอกจากใช้กีฬาฟุตบอลเป็นยาใจรักษาพิษเศรษฐกิจและสังคมที่วุ่นวายภายในประเทศของเขาได้อย่างน่าทึ่ง โดยหยอดชยากระตุ้นให้คนสนใจอ่านหนังสือไปด้วย (รักการอ่าน, 2546 หน้า 22) เขาหวังว่าแค่ชื่อเสียงของช่วงเวลาก่อนหลังและพักครึ่งของเกมฟุตบอล จะทำให้คนสนใจการอ่านหนังสือได้หนึ่งเรื่องสั้น ๆ ว่าแล้ว คิดแล้ว เขาก็ไม่คิดเปล่า รีบพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับสรรสาระของกีฬาฟุตบอลแจกฟรี 400,000 เล่ม ในฟุตบอลลีกของประเทศเขา หนังสือเรื่องแรกที่จะพิมพ์แจกชื่อ “ลูกโทษที่ไกลที่สุดในโลก” ของออสวัลด์ ไชเรย์โน” ซึ่งมีความยาวถึง 12 หน้า คิดว่ากว่าโครงการจะสำเร็จ รัฐบาลคงจะหมดเงินไปหลายเช่นกัน แต่เขาก็มั่นใจว่าเขาได้ผลในการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านของแฟนบอลของเขา พอนาน ๆ ไปรัฐบาลไม่แจกหนังสือผู้ชมก็คงจะติดไม้ติดมือซื้อหาไปอ่านกันเอง ซึ่งดูเป็นโครงการที่ง่ายและเข้าที่ตีที่เดียว แล้วหันมาดูประเทศไทยของเราบ้างท่านจะช่วยคิดโครงการดี ๆ ได้แล้วยังและไม่ควรที่จะนั่งรอหวังที่รัฐบาลลงทุนให้ฟรี ๆ ควรที่แต่ละครอบครัวจะช่วยกันดูแลลูกหลานของตนให้สนใจการอ่าน ซึ่งมันได้ทั้งถ้อยคำ สำนวน ภาษา อารมณ์ และอรรถรส มากกว่าเป็นผู้ดูผู้ชมที่วิพากษ์ ถ้าทุกคนช่วยกันปลูกฝังอย่างจริงจัง อัตราเฉลี่ยของคนไทยที่ไม่อ่านหนังสือก็น้อยลงกว่า 22 ล้าน ในเร็ววันนี้เป็นแน่

เอกสารอ้างอิง

- ทรงวุฒิ มลิวัดย์. “เด็กไทยกับพิสัยรักการอ่าน” มติชน. 6 กรกฎาคม 2546 หน้า 4.
- น. รินี เรื่องหนู. “สวรศ. เปิดผลวิจัยร้อน เด็กไทยยิ่งโต ยิ่งโง่” มติชน. 29 สิงหาคม 2546 หน้า 8.
- “ประเวศ สวดขัณฑ์การศึกษาไทยทำเด็กขาดศีลธรรมพื้นฐาน ยิ่งเรียนยิ่งไม่รู้จักแผ่นดินตัวเอง” ข่าวสด. 25 พฤศจิกายน 2546 หน้า 34.
- สถานีโทรทัศน์สี่ กองทัพบกช่อง 7. รักลูกให้ถูกทาง : ครอบครั้ว. 18 พฤศจิกายน 2546.
- สถานีโทรทัศน์ไอทีวี. รัฐบาลหุ่น. 29 สิงหาคม 2546.
- สุรีย์ ชรรมิหาร. “อัดโฆษณาเชิญชวนการอ่าน...เหมือนโฆษณาครีมบำรุงผิวได้ใหม่!!” มติชน. 17 พฤศจิกายน 2546 หน้า 6.